

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 6.

V Ljubljani, 15. marcija 1885. l.

XXV. leto.

O odpustu iz ljudske šole

na eno- in dvorazrednicah na Kranjskem.

Malo toček je v šolskih postavah, katere začetni učitelj ali začetni šolski voditelj na kmetih bolj lehkomišljeno izvršuje nego one, ki govoré o odpustu iz šole. Nekaj se o tej zadevi premalo zanimiva, nekaj pa se različno tolmači postava. „Vsaj ni, da bi moral vse tako vestno izpolnovati. Kdo nek se briga za take malenkosti?“ Tako odgovarja nam marsikateri učitelj, ako ga vprašamo o tej zadevi. In vender je treba najprej nam učiteljem samim vse postave — kakor tudi vse svoje dolžnosti — vselej vestno in natanko izpolnovati, ako hočemo, da nam bodo ljudjé sploh zaupali in nas spoštovali.

§. 21. osnovne državne šolske postave s 14. maja 1869. l. pravi: „Dolžnost hoditi v šolo začénja se za otroka, kadar izpolni šesto, in trpí, dokler ne izpolni štirnajstega leta svojega življenja“. Ministerski ukaz z 20. avgusta 1870. l., §. 13. pa dovoljuje za zadnji dve leti, t. j. za 7. in 8. šolsko leto, na kmetih nekakšno zljajšavo, katero ima deželni šolski svét določiti pravico. Oziraje se na to, določilo se je v postavi za Kranjsko z 29. aprila 1873. l., §. 17. to -le: „Dolžnost v šolo hoditi začénja se z izpoljenim 6. letom in traja praviloma do izpolnjenega 12. leta, a v mestih in trgih s tri- in več-razrednimi šolami do izpolnjenega 14. leta.

Da se pa more in sme učenec odpustiti, treba je, da si pridobi najpotrebniših znanosti. Omenjena osnovna šolska postava določuje (§. 21.), da izstopiti iz šole sme otrok takrat, ako ima za ljudsko šolo zapovedane najpotrebniše znanosti, t. j. ako zna čitati, pisati in številiti. Nova šolska postava z 2. maja 1883. l. pa je temu dostavila še veroznanstvo. Tedaj ima vsak učenec zadostiti v veroznanstvu, branji, pisanji in številjenji predno se sme odpustiti iz šole. Ako bi bil torej učenec postavno dovolj star, a ni zadostil v teh predmetih, mora še dalje hoditi v šolo.

Znano pa je, da vsi učenci tem tirjatvam zadostiti ne morejo. Temu pa je pomogel že tudi omenjeni ministerski ukaz z 20. avgusta 1870. l., kajti §. 15., odstavek 2. se glasí: „Otroci, kateri so na duši ali na telesu taki, da po dovršeni šolski dōbi dokazano več ni upati, da bi mogli ustreči namenu ljudske šole, dobodó odhodno spričevalo (odhodnico), v katerem se je izrekoma sklicevati na ta §. šolskega in učnega reda“.

Postava z 2. maja 1883. l., §. 21. tudi omenja nekakšno olajšavo, ki se sme učencem dovoliti po 6letni hoji v šolo. Tako bilo je, kakor sem omenil, že do zdaj na Kranjskem po postavi z 29. aprila 1873. l., tedaj še tudi na dalje ostane. Vprašanje pa je, kdaj

naj se odpusté iz šole oni učenci, ki so po omenjeni deželni postavi v §. 17. zastran posebnih krajnih razmer (slaba pota, daljava itd.) še-le z izpolnjenim 7. ali celo 8. letom začeli v šolo hoditi. Oziraje se na omenjeno najnovejšo postavo z 2. maja 1883. l. bi se ti učenci nikakor ne smeli z izpolnjenim 12., temuč še-le z izpolnjenim '3. ali 14. letom odpustiti iz šole, kajti v šolo morajo hoditi šest let. Tega pa postava za Kranjsko z 29. aprila 1873. l. ne omenja, kajti v tem ukazu je le kratko rečeno, da je olajšava za zadnji dve leti dovoljena.

Da je učencem, ki pozneje v šolo vstopijo, še-le pozneje iz šole stopiti dovoljeno, sledí tudi iz tega, ker po učnem načrtu namena ljudske šole nikakor prej doseči ne morejo. Učitelji, se vé, da tega največ ne izpolnujejo, temuč komaj čakajo, da učenci dospejo do zahtevane starosti, če tudi ne — kar ni nikakor drugače mogoče, kot da so se, predno so prišli v javno šolo, domá učili — do zahtevanih znanosti, in brž jih izpusté kakor vse druge, ki so vseh 6 let pridno hodili v šolo in se tudi naučili, kar postava zahteva. Temu krivo je gotovo v prvi vrsti preobilo število učencev, ki jih imajo posamezni učitelji. Ako bi se v tem oziru postavno ravnalo in sploh ravnati moglo, gotovo bi marsikak učenec ne hodil le zato v šolo, da postane „za šolo polnoleten“.

Kako različno pa se čas odpusta iz šole določuje, bodi v dokaz to-le: Nek šolski časopis opominjal je že pred par leti učitelje na §. 17. deželne šolske postave z 29. apr. 1873. l. rekoč: da traja dolžnost v šolo hoditi na Kranjskem le do izpolnjenega 12 leta. Pretečeno leto pa je nek c. k. okrajni šolski nadzornik učiteljem v svojem okraji naročil, naj „izpustnice“ še-le z izpolnjenim 14. letom dajo, kajti dolžnost v šolo hoditi traja do izpolnjenega 14. leta. Tako tolmači si tedaj odpust iz šole jeden tako, a drugi drugače. To občuti tudi ljudstvo, kjer se prednik in naslednik kot šolska voditelja ne ujemata v teh ozirih. Ne škoduje li to učiteljevi veljavi, ako opazijo priprosti ljudje, da dela vsak po svoje? In kako naj si naslednik pomaga? Mar li sme reči, da njegov prednik ni prav razumel, ali da se je on sam motil? Niti jedno, niti drugo ni pravo. Lehko in boljše pa je izogniti se tej nejednakosti.

Da bodedo dosledno ravnali v tem oziru, treba nam je le v prej omenjenih postavah posamezne točke pogledati, posebno §. 17. deželne postave z 29. aprila 1873. l. in vsakdo mora pripoznati, da naj se učenci na eno- in dvorazrednicah z izpolnjenim 12. letom odpusté iz šole. (Le če so pozneje vstopili, izpuste se s 13. oziroma 14. letom.) Takrat pa, ko se odpusté, dati se jim morajo tudi „odpustnice“ ali „odhodnice“, kajti to je svedočba, da so se smeli odpustiti iz šole, da so postavnim tirjatvam zadostili. Žalibog, da se v tem oziru jako lehkomišljeno ravná.

Ker pa stavek na „odpustnici“ po moji misli ni popolnoma natančen („Ker je ta učenec postavnim tirjatvam zadostil, odveže se dolžnosti hoditi v šolo“), treba bi ga bilo nekoliko popraviti, kajti v resnici, se še noben učenec z izpolnjenim 12. letom imajoč „odpustnico“ v roki ne odveže v šolo hoditi, temuč mora še dve leti hoditi v ponavljavno šolo. Glasil naj bi se torej: „Ker je ta učenec postavnim tirjatvam zadostil, odveže se dolžnosti hoditi v vsakdanjo šolo“. Tako bi se tedaj zopet izognili izgovora, ki ga slišimo od kacega „premetenega in učenega“ kmeta: „Vsaj je moj sin zadostil postavnim tirjatvam in se vsled tega odvezal dolžnosti v šolo hoditi, tedaj ne bode več hodil“.

Tako končujem te vrstice s pristavkom, da so me k temu navedle različne misli posameznih sotrudnikov.

Nepomuk.

Knjiga Slovénka

v
XIX. veku.

Peter Dainko (Dajnko) r. 23. apr. 1787 pri sv. Petru poleg Radgone, svečenik l. 1813, kaplan v Radgoni, duhovenski sovétnik škofije Sekovske, dekan v Veliki Nedelji, poslavljen z zlatim križcem s krono za zasluge, častni kanonik Mariborske škofije, zlato-mašnik v pokoju, u. 22. febr. 1873.

Pisati slovenski je jel l. 1816 ter je na svetlobo dajal knjige do l. 1833. Mej temi so:

1) Začetek vučenja Slavenskega po nedelah, knjižica zoseb naročena dorašenim ino vsem, ker predaleč so od šole farne, ino se v kratkem brati, ino dosta potrebniga navučiti hčejo. Dobiti v Radgoni v knjiži Aloiz Waicingerovemi. 1816. 4°. 32. ABC-Buch mit Gebeten, Religions- und Sittenlehren u. a. als Leseübungen, Rechen-tafeln (Šafařik. 51).

2) Evangelioni na vse nedéle ino svetke skoz leto, preloženi iz greč-kega na slavenski jezik čisteši, kere je iznovič vündal, ino zoseb naročil svojim dežel-nikom, Slavencom Štajarskim, Peter Dainko, Škofie Gradčke mešnik posvetni. V Radgoni v knjiži Al. Wajtingerovemi z pismencami Andrea Leykama v Gradci 1817. 8. 101. — Evangelioni na vse nedele itd. vündal . . . Peter Dainko. v Radgoni itd. 1818. 8. (Šaf. 102).

3) Knjiga pobožnosti . . P. Dainko. V Radgoni. 1817. — III. Knjižica po-božnosti za mlade ino dorašene Kristjane, kero je pobolšal ino tretjokrat na svetlo dal P. Dainko, kaplan v Radgoni (z lastnimi pismencami) 1824. 12. 153.

4) Abecedna knjižica na hitro ino lahko podvüčenje Slovenskega branja. V Radgoni pri Al. Wajcingeri knjigari, z pismencami A. Lajkama v Gradci 1824. 8. 29. V lastnem črkopisji (Jezičnik IX. 1871) dal na svetlo P. Dainko (Šaf. 51).

5) Lehrbuch der Windischen Sprache. Ein Versuch zur gründlichen Er-lernung derselben für Deutsche, zur vollkommeneren Kenntniss für Slowenen von Peter Dainko, Weltpriester, Kaplan in der Stadtpfarr zu Radkersburg. Grätz. J. A. Kienreich 1824. 8. XVI. 344. Mit neuen Schriftzeichen für die den Slawen eigenen Laute . . Abgesehen davon . . . wird kein Unbefangener in Abrede stellen, dass diese Grammatik mit vorzüglichem Fleisse ausgearbeitet worden, und sich durch Gründlichkeit u. Reich-haltigkeit, so wie durch Fasslichkeit, Klarheit u. Bündigkeit des Vortrags auf das vortheil-hafteste auszeichnet. Vergl. Köppen's Bibl. Listy 18. 256 (Šaf. 60. 61).

Za prislovom: „Keliko jezikov znáš, teliko lýdi valáš“ nahaja se „predgovor“, v katerem pripoveduje, da je spisal slovnico o naréčji severnih pa vzhodnjih štajarskih Slo-vencev, kterim prišteva tudi ogerske Slovence iz gornje Železne stolice, one iz dolnje Hrvatom, južne in zahodnje štajarske pa Kranjcem in Koroščem, dasi je jezik naš isti, le v naréčji nekoliko različen. Za glase našemu naréčju lastne naredil sem nektere nove črke po zgledu drugih Slovanov in ptujih narodov; besede sem volil čiste, tujke posebej označil, v besedoskladji in v stavkoslovji kazal kratka, pa razločna pravila — „aus denen der Beweis fließen möge, dass unsere Sprache weit leichter zu erlernen sey, als es der Irrwahn Vieler behauptet.“ — Tudi pričujoča slovnica ne bo vsem po godu; sódi naj se po naslovu. — „Practische Beyspiele, wie sie in anderen Sprachlehren vorkommen, nämlich deutsche Sätze, welche die Schüler ins Slowenische umarbeiten sollen, habe ich weggelassen, und dafür lieber mehrere Wörter angesetzt, nach welchen sich jeder Lehrer

die häufigsten Aufgaben in verschiedenen Endungen und Zahlen, wie auch anderen Verhältnissen nach Bedürfniss seiner Lehrlinge selbst leicht machen kann. Wohl aber habe ich gesorgt, am Ende über die in der Sprachlehre abgehandelten Regeln verschiedene Slowenische Aufsätze, als: Gespräche, Fabeln, Anekdoten, Räthsel und auch slowenische Sprichwörter, anzuhängen, theils, damit sich die Schüler im Slowenischlesen üben, theils, damit sie sich der erlernten Regeln beym Uebersetzen practisch erinnern und zugleich den Geist der Slawischen Sprache einiger Massen näher kennen lernen mögen.“ Nov. 1822.

— Sklanje so mu štiri: I. Rak, 3. 5. raki, -ih, -oma, om. II. Riba, z ribo. III. Reč, rečjo; rečama; rečah — ami. IV. Leto, leti, letama, -ah, -ami. Lepi, -ega, emi; ih, imi. Lepši -a -o; globši; vnoği, vnoži -a -o. Eden, jezero, dvéjezero. Ja, ti, on; toti -a -o. Sem, sva, sta. Sprege: I. Delam. II. Grizem. III. Vyčím. — Genem, genuti, -nul, -njen; ognem, omladnem, opomémem, padnem, segnem, kradnem, zbodnem, včesnem itd. Indi, inda, inam; zgorah, zvnah; nekda, včerah; rečeše, nači anders, nikaj, polek, pre, nazoči, za naših dnevov, kre potoka, krez, ze vsim blagom; i, no, ino; kakti, liki, të, antipa wahrscheinlich itd. — Slovenčák, nemčák (der schlecht spricht); Slovenček, nemček (ein kleiner); konjščák — šák Pferdekoth; doljanec, poljanec, goričan; gosanca, potaç iz potakati Rad, lagoda Ausgelassenheit, bratva — ba, berač Weinleser, vnožina, vtič, medloba — loga, cirkba — va; svetnik, svetec, svetinja; svetek, ósvetek, svetitel; priatel — kinja, keršenik, kerstnik, kerstitel; vučénik, vučitel; žénih, zvavčín, hujdér; telec, telica, tele; mesarovca Frau, mesarica Fleischerinn, pametiva der unschuld. Kind. Gedächtnisstag, navyk, knížnik, dlan — na m., strau, na m., gnezda, gumla — na f., meštvo Priesterthum, gleštvo Hab und Gut, priklet Vorkeller, Vorhaus, bereg Morast, breg Berg, nedug Unschuld, plod Thiergattung, plyžž Schnecke, tyren-rna, namestek-stka Staathalter, namestnik -a Stellvertreter, župan Amtmann, voznik Gefangener, hiža Zimmer, senja -nje Traum, osóba Person, svojšina Freyheit, slatina Sauerbrunn, slojza Thräne, sprava Erwerb, tenja Schatten, srakica Hemd, čuda-e Verwunderung, lybav — vi, šalnost Scherzhaftigkeit, očinstvo Vatergut, poštenje Verehrung, ogledi Brautbesichtigung, snoboki-ov Brautwahl, zaročki Eherverlöbniß; sodéc Richter, strošek Lebensmittel itd.

Redensarten (Idiotismen, Phrasen) str. 290 — 296 . . Glava jèmi v' omot gre er unterliegt der Schwindsucht; žmetno jemi gre na pamet er fasst schwer ins Gedächtniss; v' oplat vdariti zu Boden schlagen; se na lycko pomoč zanesti (fremde Hülfe); on má na vse pazko (Acht). — Anhang . . Neki pogovori (297—311) od vstanenja, pisanja, od kositbe, žetbe, vetra, bliska ino groma itd. — Kratke fabule (311—317), v kterih nauk naznanja naravnost, ali: Tota fabula vyči, poméni, svedoči, tistim sliši, se tistim priméri, dojde tiste, nas podvyči, kaže, nam velí, vgodí tiste, je za tiste, nam povej, po-kaže, se tistim naroči, se tistim prilóži, je spisana tistim itd. — Na primer bodi: „Iskra ino slama. Pysti mì, je prosila na slamo padnjena iskra, naj se na tebi malo oživim, ino lepo mo ti svetila. Le ostáni, je odgovorila slama. Či boš mè osvetlila, se mì dopádneš ino ne mo të vgasnula. Skoro pa se je iskra na veliki ogen vzéla ino vso slamo na pepél žežgála. Tota fabula nam velí: Vse nevarne reči moremo, kda še so male, zaničati, ovači velike postanejo, nas premagajo ino vkónčajo (str. 315).“ — Vno-gotere smešne ino tydi dryge nešalne povesti (317—324) na pr.: „Kda je enkrat imenitni obraznik Apéles Aleksandrovega konja jako dobro obrazil, ino na to Aleksandra pital, jeli bi se jemi dopadnul obrázen konj, ga je Aleksander nikak ne hvalil. Kda pa je konj obrázenega konja zagledal, se je začel kak proti živemi herzati, ino Apeles je rekel: Vidiš kral Aleksander! tvoj konj mojo delo bole razumi, kak tí.“ — Zebiranje naj znanéših vganjk (325—341) ino razvezanje v pesenski in prosti obliki na pr.: Kdo hodi v' jytro po štireh, ob poldne po dvema, večér po treh nogah?

— Človek v' detečji, moževni ino seri starosti. — Kdo pride k' obédi sit, od obeda lačen? — Skleda. — Zbirka Slovenskih prislov (341—344) na pr.: Kdo će jedre jesti, more oreh razlesknuti. Jaboko ne padne daleč od dreva. Kdo ne séja, tudi ne véja. Bogatec več ma na smetiši, kak siróta v hiši. Veseli zvonec je srečen konec.

6) Kmet Izidor z' svojimi otroki ino lydmi, ali pripodobni navyki dobrih staršov za svoje otróke ino podložne. Knižica za vsakega kmeta ino težáka. Na svetlo dal Peter Dainko, kaplan pri mestni fari v Radgoni. 1824. 8. 140. V predgovoru pravi na pr.:

„Izidor je bil kmet, ino imel le teliko kmestvo, da ga je z' svojo ženo, svojimi otroki, hlapcom ino dekle lahko oprávlati zmógel. V svoji mladosti je ne bil več vyčen, kak drygi njegovega stana, z kerimi se je v šoli brati ino nekaj pisati navyčil. Pobožni starši so ga zredili ino njegovo serce pred zlostjo ino lagodo čisto zderžáli, kak dobro so znali. Kaj se je poznej navyčil, to je imel sebi samemi hvaliti. Po nedelah je naj rajši sveto pismo bral, ino kaj je né razumél, to je pital svojega fara, ali pa iz predeg ino keršanskih navykov zastopil, kere je marno rad poslyšal in si zvesto ponil. Kaj se jemi je v svetemi pismi, posebno v novemi zákoni jako dopadnulo, so bile lepe pripodóbe, kere je Jezus vyčil: od kmetyvanja, od sejanja, od žetbe, od tersa, od drevja, od vtičov, od ovc itd. . . Pomalem se je navyčil tudi sam take pripodobe delati ino iz vsake reči hasnovitno podvyčenje za sé ino za svoje lydi vzeti. Niedna reč jemi je ne bila malovredna, ino nad ničim je ne merzlega serca skazal, temoč vse je iskal le v hasek spraviti, vse je vedel le na pobožnost ino podvyčenje vzeti. Ja mám resen malo časa, je enkrat rekel, moje otroke vyčiti ino moji dryžini hasnovitne navyke davati; mojo delo mi ne dovóli, da bi si, kak šolni vyčitel k mizi sél ino mojim otrokom ino dryžini naprej bral, ino je na dobro opomínjal. To zmorem žmetno le po svetkih ino večerah včiniti, ino te pa sem ja z svojimi lydmi red od dnevnega dela tryden ino zaspán, ino tydi njih vsih v' kyp ne spravim. Ja si čem zato med delom prilike za vyk iskati, ino mesto nehasnovitnega večkrat škodlivega guča zdravéče pogovore z mojimi otroki ino dryžino imeti itd.“ —

7) Opravilo svete meše, spovedne ino drúge prilične molitbe za katolške Kristjane, na svetlo dal Peter Dainko . . v Radgoni . . A. W. 1824. 12. 382. — II. 1829. 12. 308. (Šaf. 146).

8) Svetega pisma zgodbe iz starega . . . iz novega zákona. V Radgoni 1824. 8. — Svetega pisma zgodbe iz starega ino novega zákona. I. II. del. drúgokrat na svetlo dal Peter Dainko itd. V Radgoni 1826. 8. 154. (Šaf. 129).

9) Veliki katekizem, to je kniga keršanjško-katolškega navyka vu pitanjah ino odgovorih, na svetlo dal P. Dainko . . V Radgoni 1826. 8. 200. — Drúgokrat 1833.

10) Listi ino evangelji na vse nedele, svetke ino imenitneše dneve celega keršansko-katolškega cirkvenega leta, ob dosta pobolšal, povnožil ino tretjokrat na svetlo dal P. Dainko. V Radgoni . . 1826. 8. 248.

11) Sto cirkvenih ino drúgih pobožnih pesmi med katolškimi kristjani slovenskega naroda na Štajarskem, na svetlo dal P. Dainko . . V Radgoni. 1826. 12. 258.

12) Sto in petdeset posvetnih Pesmi in dvesto Vganjk med Slovenskim narodom na Štajarskem. V Radgoni 1827. 8. 227. pri Alojzji Wajcingeri knjigari z' pismencami Andr. Lajkam'ovih naslednikov v Gradci. — V predgovoru razlaguje svoje črkopisje — kakor vže tudi v prejšnjih — takole:

„Da vsaki jezic imá svoje lastne glase, so tydi vsakemi, či ga kdo kratko ino prav pisati će, ino želi, da bi ga drygi dobro razuméli, lastne pismence (knižne čerke)

potrebne. Tak najdemo že pri starih Grekih, poznej pri Latinih, ino v naših dnevih pri vsih podyvčeniših narodih za njihove lastne jezične glase tydi več ali menje lastnih pismenc. Ravno za tega volo, dragi Slovénc! najdeš tydi ti v' nazóčnih knihah naměsto starih pismenc neke novozebrane kračeše ino pravěše znamle, z' kerimi se drygega nikaj ne iše, kak lepoto tvojega jako imenitnega jezika še bole povišati. Těj novozebrane znamle pa so nikak ne opervič novozmišlene, temoč le od tistih priátelov našega daleč razširjanega jezika semvzete, kerí so že davno pred nami hvale vredno za lepi Slovenski jezik ino dobroserčni narod totega jezika skerbeli. Tydi se ne prikažejo tote novozebrane znamle med nami v toti knigi opervič, temoč veliko Slovenskih knjig se je vu naših dnevih z njimi že na svetlo dalo ino v kratkemi časi skazalo, da Slovenci ležej ino rajši svoje knjige v totih, kak pa vu starih znamlah berejo. Misli se zato brez vse skerbi, da bode že tydi vsaki drygi Slovenec, kerí koli Slovenske knjige z' totimi novimi pismencami še opervič pred sé dobi, toti hasek hitro sam spoznal ino Slovenske knjige skoro z dosta vekšim veseljom v nazóčnih, kak pa vu starih znamlah bral. Teliko več se to dá obečati, da je vsaki, kerí le nekaj pismo rázumi, toto potrebo že duge leta vidil ino z poti imeti htel. Spodoba ino pomenenje totih novozebranih pismenc je tak . . . Vse se izgovarjajo, kak prejšoč. Le pridoče so novo zaponiti: c, nj, s, š, z, ž, ü (y), č. Svetléši navyk za hitro ino lahko branje Slovenskih knjig glej abecedno knižico."

Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir**.)

(Konec.)

L. Hiti.*)

(Glej 154. berilno vajo: „Alboin in Gizulf“.)

Luka Hiti se je rodil v 15. dan oktobra 1832. l. v Sodražici na Dolenjskem. Njegovi stariši so bili kmetje. Šolal se je v Ribnici in v Ljubljani ter bil zmerom mej učenci odličnjaki. Dognavši latinske šole, izvoli si duhovski stan ter je bil v 25. dan julija 1858. l. posvečen v mašnika. Služboval je najprej kot kaplan v Vipavi ter bil ob enem katehet (veroučitelj) in ravnatelj tamošnji čveterorazdni ljudski šoli, in sicer do leta 1870. Tega istega leta pa je bil imenovan c. kr. okrajnim šolskim nadzornikom Postojnskega okraja. Nekoliko let pozneje (1878. l.) odide župnikovat na Ustje (na Vipavskem); a tû prične bolestovati, vsled česar stopi 1882. l. v pokoj ter se preseli zopet v Vipavo, kjer umré v 18. dan junija 1884. l.

Pokojni Luka Hiti je bil jako nadarjen in izobražen mož. Bil je iskren slovensk národnjak, vrl duhovnik in učitelj, velik prijatelj šolski mladini in učiteljem. Pisal je mnogo v „Novice“ in „Zgodnjo Danico“; pa tudi v „Šolskih sporočilih“ Vipavskih nahajamo dosta lepih njegovih člankov. Za razvoj naše književnosti se je mnogo zanimal; podpiral je rad slovensko knjigo ter visoko cenil izborne pesnike in pisatelje slovenske. To veliko ljubezen do slovenske književnosti dokazal je tudi v svoji oporoki; kajti zapustil je blizu 10.000 gld. „katoliški tiskarni“ v Ljubljani, ki izdava list „Slovenec“ in druge knjige!

Kot človek je bil pokojnik preblaga duša. Imel je miločutno srce, uneto za vse lepo in dobro. Bil je tudi dober pevec in muzik, v družbi vesel in kratkočasen. Žal,

*) Javno in presrečno zahvalo izrekam c. k. okrajnemu šolskemu nadzorniku v Postojini, g. J. Thumi, ker mi je radovoljno postregel s potrebnimi podatki o vrlem našem Hitiji! Pis.

da nam ga je nemila smrt pobrala veliko prerano, neizpolnivšega niti življenja 52. leta! Blag mu spomin!

J. in H. Jireček.

(Glej 156. berilno vajo: „Opravki starih Slovenov v mirnih časih in deželna obramba“.)

Josip in Hermenegild Jireček sta brata.

Josip Jireček se je rodil 1825. l. v češkem mestu Visoko Mito. Svoje učenje je dovršil na vseučilišči v Pragi ter je bil svoj čas minister za uk in bogočastje. Zdaj živi kot minister v pokoji navadno v Pragi, kjer se peča mnogo tudi s pisateljevanjem. Josip Jireček je tudi deželni in državni poslanec ter vrl zagovornik ne le českih nego tudi slovenskih pravic v državnem zboru. Spisal je mnogo dičnih knjig v češkem in nemškem jeziku.

Enako vrl mož je njegov mlajši brat Hermenegild Jireček, porojen v istem mestu 1827. l. Učil se je modroslovja in prava na vseučilišči v Pragi ter zdaj je svetovalec pri ministerstvu za uk in bogočastje na Dunaji. On je doktor prava ter vitez železne krone III. vrste s pridevkom „Samokovski“. Kakor njegov brat, isto tako je tudi on unet Slovan ter sluje kot izboren česk in nemšk pisatelj.

Kandler.

(Glej 159. berilno vajo: „Trst se uda slavnej habsburške hiši“.)

Peter Kandler je bil odvetnik (doktor pravn) v Trstu. Rodil se je v tem mestu 1804. l. ter baš tû umrl 18. januarja 1872. l. Svoje zgodovinske spise je priobčeval le v laškem jeziku; vender ima zasluge za zgodopisje Tržaško in Primorsko.

K. Beck.

(Glej 161. berilno vajo: „Nikolaj Zrinjski v Sigetu“.)

Karol Beck (izg. Bek) se je rodil v Baji na Ogrskem 1817. l.; zdaj živi na Dunaji in je priljubljen nemški pesnik in pisatelj.

Filodemus.

(Glej 172. berilno vajo: „Cesarska pesem“.)

S podpisom „Filodemus“ je priobčeval neki slovenski pesnik posebno prejšnja leta pesni po različnih slovenskih časopisih. A kdo se skriva za tem imenom, to še ni splošno znano.

Peter Končnik.

(Sestavil „Četrto Berilo“.)

Slednjič naj vam omenim še nekoliko o Petru Končniku, ki je sestavil pričujoče naše berilo. Rodil se je v Viči na Koroškem 1844. l. Bil je svoj čas c. kr. okrajni šolski nadzornik na spodnjem Štajerskem, a zdaj službuje kot ravnatelj na gimnaziji v Celji. Spisal je tudi (1883. l.) šolsko knjigo: „Slovenska slovnica z naukom, kako se pišejo pisma in pravilni sestavki“.

E p i l o g.

In tako sem dovršil nalogo, katero sem si bil postavil. V koliko se mi je posrečila, sodijo naj čitatelji sami. V svoje opravičevanje bodi mi le še dovoljeno omeniti:

Obžalovati moram, da se je v naše čitanke vzelo toliko berilnih vaj nemških slovtvenikov ali vsaj premalo važnih slovenskih pisateljev. Mnogo imamo imenitnih in za-

služnih pisateljev slovenskih, ki bi dotične članke bili radi nadomestili z dobrimi izvirnimi proizvodi. In po tem takem pridobila bi bila tudi moja „Slovstvena zgodovina“ mnogo, ter delo bi se mi bilo olajšalo. Tako sem pa z velikim trudom moral iskati podatkov o marsikojem pisatelji, kar se mi je včasih posrečilo še le s posredovanjem in podporo mnogih slovenskih prijateljev, na čemer jim tukaj javno hvalo zrekam!

Očitano se mi je nekje, da je moje delo preučeno za ljudsko šolo. A očitanje to se mi ne zdi opravičeno. Istina je, da je moja „Slovstvena zgodovina“ pisana za višje razrede ljudskih naših šol; a tudi v teh ne zahtevamo, da bi otroci do pičice vse znali, kar tu opisujemo. Dovolj je le jedro pri tem ali onem pisatelji. Smešno je, če se mi očita, da jaz od ljudskošolskega otroka zahtevam, da mi zna, katerega leta, katerega dné se je ta ali oni pisatelj rodil in umrl. Tega še jaz pri vseh na pamet ne znam, in tega ne zna morda niti mnog profesor — strokovnjak! Vender, če sem se potrudil, da sem dotične podatke oskrbel, mislim, da sem s tem ustregel mnogemu tovarišu in rodoljubi, ki ga veselí preučevanju slovstvene naše zgodovine, v katerem predmetu nam je res še ledino orati! In tudi bodoči slovstveni povestničar najde v drobnem tem delci marsikako zrnce, saj sem o marsikojih pisateljih postregel s čisto izvirnimi podatki; knjižica bode morda tudi učitelju, pripravljajočemu se za izpit, dobro služila v — ponovljanje. — Nekaternikom ni bilo po volji, da sem obravnaval o tem ali onem pisatelji, bódi si, da se jim je zdel premalo zaslužen za slovensko mladino. A načelno moral sem govoriti o vsakem podpisanem pisatelji; jaz nijsem kriv, ako je kak sestavek komu neušečnega pisatelja prišel v berilo!

S tem sicer ni rečeno, da se mi je „Slovstvena zgodovina“ povsod ometala. Tudi prijazno so o njej sodili mnogi slovenski pedagogi in strokovnjaki, in to ustno in pisмено, kar je provzročevalo, da sem vztrajal pri težavnem delu. Da ne omenjam vseh dotičnih izjav, navajam le odlomek pisma vseučilišnega profesorja dr. Kreka, ki mi je pisal iz Gradca na Štefanovo m. l. doslovno: „Vaš namen je blag in ob enem tudi koristen milemu národu slovenskemu. Odlomke Vašega spisa prebiral sem z veseljem v „Uč. Tov.“ in odobravam tudi Vašo nakáno, da se ta „Slovstvena zgodovina“ o svojem času ponatisne v posebnej knjigi“. In jaz drugega ne želim, nego, da se označeni moj namen tudi dejanski izvrši, v kar pomozi Bog!

Pripis. Nekatero pravopisne nedoslednosti v tem delci naj se blagovoljno oprostijo, ker niso na rovaš sestaviteljev. Blagovoli naj se tudi popraviti, da je dr. J. Zupan umrl 1852. l., a ne 1853. l., kakor je pomotno stalo v 19. l. „Uč. Tov.“ m. l. — Vrhu tega naj se k razpravi o A. Zupančiči v 4. l. t. l. dodá, da se je ta gospod rodil 13. januarja 1841. l. v Ljubljani, ter bil posvečen v mašnika 3. avgusta 1867. l.

Iz šole za šolo.

Naloge v izobražbo prostih stavkov.

(Sestavil **Fran Jamšek.**)

(Dalje.)

3.

— močen, a, o. — slaboten, a, o. — pogumen, a, o. — strahopeten, a, o.
 — delaven, a, o. — divji, a, e. — krotek, a, o. — predrzen, a, o. — pobožen,
 a, o. — brezbožen, a, o. — ljubek, a, o. — priljuden, a, o. — odljuden, a, o.

— pravičen, a, o. — krivičen, a, o. — ni pošten, a, o. — je velik, a, o. — majhen, a, o. — zbadljiv, a, o. — nagel, a, o. — počasen, a, o. — tečen, a, o. — zdravilen, a, o. — polzek, a, o. — mlačen, a, o. — vroč, a, e. — trnjast, a, o. — varčen, a, o. — dober in skrben, a, o. — besen (ljut), a, o. — mil in ljub, a, o. — odkritosrčen, a, o. — nedolžen in ljubeznjiv, a, o. — grozovit, na, no. — roparsk, a, o. — poškodov, a, o. — škodljiv, a, o. — ni drag, a, o. — je šolski, a, o. — je imeniten, a, o. — je najpopolnejši, najsvetejši in vseveden.

Izvršitev.

a) (Oddelek prvi.)

Vol je močen. Starček je slaboten. Junak je pogumen. Kokošár je strahopeten.
— — — — — Bog je najpopolnejši, najsvetejši in vseveden.

b) (Oddelek drugi.)

Slon je močen. Mula je močna. Vino je močno. Jetnik je slaboten. Babica je slabotna. Dete je slabotno. Vojak je pogumen. Črnogorka je pogumna. Ljudstvo je pogumno i. t. d.

V.

Dovršite sledeče stavke s primernimi osebki, ter podčrtajte gole stavke!

1.

— je bel (a, o) kakor sneg. — je črn (a, o) kot zamorec. — umazan (a, o) kakor pust. — krotek (a, o) kakor ovca. — čeden (a, o) kot golobček. — priden (a, o) kot čebela. — marljiv (a, o) kot mravlja. — trd (a, o) kakor kamen. — mehke (a, o) kakor tepka. — debel [tolst, masten] (a, o) kakor polh. — lep (a, o) kot angelj. — potrpežljiv (a, o) kot jagnje. — izstradan [gladen] (a, o) kakor volk. — žejen (a, o) kakor žolna. — ubožen (a, o) kot cerkvena miš. — len (a, o) da smrdi. — kradljiv (a, o) kot sraka. — nagel (a, o) kot blisk. — okoren (a, o) kakor medved. — dober (a, o) da ga ni boljšega [da je ni boljše]. — predrzen (a, o) kakor mačka.

Dovršitev.

Srajca je bela kakor sneg. Dimnikar je črn kot zamorec. Sosedja je dobra, da je ni boljše i. t. d.

2.

— gladek (a, o) kakor žamet. — siten (a, o) kot muha. — zvit (a, o) kot lisica. — suh (a, o) [medel] kot trlica. — čist (a, o) kot solnce. — jasen (a, o) kot ribje oko. — bled (a, o) kakor smrt. — pohleven (a, o) kot božji vlek. — rudeč (a, e) kot roža. — oster (a, o) kakor britev. — skop (a, o) kakor dragoletnik. — čvrst (a, o) kakor žrebelj. — zdrav (a, o) kot riba. — plah (a, o) kakor zajec. — hud (a, o) [po okusu] kakor vrisk. — mehke (a, o) kot lipovina. — ošaben (a, o) kakor pav. — vesel (a, o) kakor ptiček. — puhel (a, o) kakor repa. — zelen (a, o) kot kuščar. — mrzel (a, o) kot led. — sladek (a, o) kakor medica. — moker (a, o) kakor miš. — priliznjen (a, o) kot mačka. — tenek (a, o) kakor las. — usmiljen (a, o) kakor Samaritan. — poln (a, o) kot jajce.

Dovršitev.

Krt je gladek kakor žamet. Žid (jud) je siten kot muha. Slepár je zvit kakor lisica i. t. d.

VI.

Postavi k sledečim dopovedkom lične osebkke takó, da se vsaki drugi in tretji goli stavek smiselno na prvega naslanja; zató postavi še-le za pridevnikom v tretji stopnji piko, mej prvim in drugim, ter drugim in tretjim stavkom pa le vejico!

1.

— visok, a, o, — visokejši, a, e (višji, a, e), — najvisokejši, a, e (najvišji, a, e).
— trd, a, e, — trši, a, e, — najtrši, a, e. — lep, a, o, — lepši, a, e, — kaj lep, a, o. — velik, a, o, — večji, a, e, — največji, a, e. — majhen, a, o, — manjši, a, e, — najmanjši, a, e. — dober, a, o, — boljši, a, e, — najboljši, a, e. — drag, a, o, — dražji, a, e, — predrag, a, o. — koristen, a, o, — koristnejši, a, e, — silno koristen, a, o. — močen, a, o, — močnejši, a, e, — jako močen, a, o. — redilen (tečen), a, o, — redilnejši, a, e, — prav redilen, a, o, — nagel, a, o, — naglejši, a, e, — najnaglejši, a, e. — železen, a, o. — mrtev, a, o.

Izpolnitev.

Ustmeno: Imenujte tri drevesa! Katero izmej njih je najvišje? — najnižje? — Imenujte tri poslopja! Katero izmej njih je najnižje? — najvišje? — Imenujte tri visoke živali! Katera izmej teh je najvišja? — Katera je malo manj visoka? — Katera pa je najmanj visoka? i. t. d.

Pismeno: Lipa je visoka, jaged je visokejši (višji), jelka (hojka) je najvisokejša (najvišja) i. t. d.

Opómnja: *e, ě, j, š, ž*, so ozki soglasniki; sledi jim tedaj ozki samoglasnik *e*. V spolu se ujemata osebek in dopovedek (samostalnik in pridevnik).

2.

— dolg, — daljši, — najdaljši. — mogočen, — mogočnejši, — vse mogočen. — brzen, — brznejši, — najbrznejši. — dober, — boljši, — pre dober. — trd, — trdnejši, — silno trd. — globok, — globokejši (globejši), — neznano globok. — grozovit, — grozovitnejši, — najgrozovitnejši. — širok, — širši, — zelo širok. — priden, — pridnejši, — prav priden. — mlad, — mlajši, — premlad. — tečen (redilen), — tečnejši, — jako tečen. — težek, — težji, — najtežji. — lahek, — lajši, — najlajši (najlažji). — ubog, — ubožnejši. — preubog. — prijeten, — prijetnejši, — najprijetnejši.

Izpolnitev.

Meter je dolg, kilometer je daljši, miriameter je najdaljši i. t. d.

VII.

Postavi k spodnjim osebkom primerne dopovedke na vprašanje: kaj oseba ali reč dela, ali trpi, ali v katerem stanu je!

1.

Oko —. Uho —. Nos —. Usta —. Prsti —. Život —. Angelj —. Samovladar —. Pastir —. Zvon —. Krompir (korun) —. Žito —. Riba —. Voda —. Vijolica —. Mišjek —. Stari grad —. Cesta —. Gozd —. Kuharica —. Drva —. Klobasa —. Veter —. Vihar —. Toča —. Blisk —. Grom —. Platno —. Vino —. Trtna uš —. Kruh —. Sršen —. Gad —. Žaba —. Petelin —. Lastovka —.

Piške —. Krokár —. Slavec —. Pes —. Svinja —. Kôza —. Ovca —. Krava —. Ogenj —. Osel —. Lev —. Gos —. Top —. Muren —. Godec —. Lovec —. Kupica —. Kafra —. Sol —. Zlato —. Zemlja —. Življenje —. Bolnik —. Blago —. Perilo —. Šolarji —. Soparice —. Sneg —. Dan —. Pesen —. Solza —. Solata —. Kamen —. Sveder —. Però —. Mlatilnica —. Lenuh —. Solnce —. Ruda —. Stvarnik —. Jaz —. Ti —. On —. Ona —. Ono —. Midva —. Vidva —. Onadva —.

Izpolnitev a).

Okó gleda. Uho posluša. Nos voħa. Usta okušaĵo. Prsti tipljejo. Život čuti i. t. d.

Izpolnitev b).

Okó pazi in vidi. Uho se nastavlja in sliši. Nos voħa in razsoja (razločuje). Usta okušaĵo in zauživajo. Prsti tipljejo in prebirajo. Život čuti in trpí. Angelj spremlja in varuje i. t. d.

Izpolnitev c).

Okó zasleduje, obstane in oslepí. Uho posluša, izvé in ogluší. Nos voħa, razsoja (razločuje) in naznani. Usta se odpirajo, zapirajo in tresejo. Prsti se krčijo, zravnavajo in brenkajo. Život čuti, leží in počiva i. t. d.

Opómnja. Po obrazcu b) in c) izvršujejo naj, zlasti oni, kateri imajo prosti stavek že za sebo! Pa tudi brez slovniške zavesti bodo brihtni šolarji pri spisovanji prav pisali.

2.

Jezik —. Zobje —. Želodec —. Pljuča —. Krv —. Človek —. Slepec —. Zvonjenje —. Snopje —. Polž —. Sneg —. Šmarijnica (binkoštnica) —. Zobnik —. Ruševina —. Železnica —. Drevje —. Mati —. Kuhinja —. Potica —. Potres —. Srajca —. Majnikov hrošč —. Pivo —. Čebela —. Modras —. Rega —. Kokoš —. Štorklja —. Škrjanček (škrlica) —. Lisica —. Prapor —. Požar —. Trobentar —. Mačka —. Raca —. Možnar —. Kobilica —. Orglavec —. Vojak —. Sklenica —. Maslo —. Galun —. Srebro —. Mesec —. Smrt —. Sirota —. Tkanina —. Peča —. Delavci (težaki) —. Led —. Noč —. Sočivje —. Demant —. Oblič —. Petrolej —. Svinčnik —. Sejalnica —. Jetnik —. Venera —. Bog —. Medve —. Vedve —. Onedve —. Mi —. Vi —. Oni —.

Dovršitev a).

Jezik govori. Zobje meljejo. Želodec kuħa. Pljuča dihajo. Krv se pretaka. Človek gospodari i. t. d.

Dovršitev b).

Jezik se giblje in govori. Zobje grizejo in zvečijo. Želodec kuħa in prebavlja. Pljuča gnjijejo in pešaĵo. Krv greje in krepčá. Človek moli in dela i. t. d.

Dovršitev c).

Jezik se razvija, gladi in boljša. Zobje škripljejo, trohniĵo in izpadajo. Želodec prebavlja, hrani (živí) in se pokvari. Pljuča dihajo, se širijo in krčijo. Človek se trudi, moli in dela i. t. d.

Deželna učiteljska konferencija in razstava učil v Gorici.

(Po poročilu razstavnega odbora.)

(Dalje.)

Slovenski je govoril tako-le:

„Čestiti učiteljski poslanci!

Pač veliko zakladov je podarila dobrotljiva naráva naši lepi domovini. Tam gori, kjer molé snežniki v oblake, zelené gozdi in planine, redé črede goved in ovac skrbnega pastirja, v ravnini pa in po brdih polnijo mnogovrstni pridelki hrame in kleti umnega kmetovalca, in če kras hrani, razve v trti, v kamenji ne še dovolj cenjeno bogastvo, a na obalih rohnečega morja živijo nebrojna kerdela vsakovrstnih rib drznega ribiča. Od severa do juga zliva Soča, bistra hči planin, rejena mnogoštevilnimi pritoki, kakor srčna žila kri po človeškem truplu, noseč življenje in veselje, svoje valove po deželi, kateri dajejo gaj in log, in hrib in plan podobo rajskega vrta. In sadniki in gozdi, in travniki in planine, in vinograd in polje, in glina in kamenje, in sviloprepjka in marljiva čebelica, in tičji rod in mnogobrojne črede opominjajo prebivalca

„Išče te sreča,

„Um ti je dan,

„Našel jo boš! ak’

„Nisi zaspan,

ter ga vabijo, naj vzdigne zaklade, ki jih naráva takó radodarno marljivemu in razumnemu človeku ponuja.

A naj večji zaklad, naj dražji biser te lepe dežele je vender le mladina, ki je vaši skrbi izročena, ki jo ima učiteljstvo odgojevati po želji starišev vzajemno z duhovščino v pravem krščanskem duhu pa preskrbeti z vsem za življenje potrebnim znanjem, da jej bode, kakor se glasí latinski rek, „mens sana in corpore sano“.

Zato sem pa prav iz srca vesel, da morem reči, da je izvrševalo učiteljstvo doslej v tem duhu svoj težavni posel, da je pretresevalo prav vestno v svojih zborih, kakó bi utegnilo rešiti naj bolje svojo vzvišeno nalogo, da šolstvo napreduje prav krepko tudi v slovenskem delu te kronovine.

Ko sem prebiral mnogobrojne in obširne razprave o šolskih vprašanjih, spisane za letošnje okrajne učiteljske zборе, prepričal sem se z veseljem, da učiteljsko osobje misel prešinja, da

„Življenje ni praznik

Da življenje nam je delaven dan“,

in sicer . . . „kratek le dan“.

Prepričal sem se pa tudi da ono meni, da

„Za vnuke in za národ, za državo skrb

Imeti, sveta je dolžnost moža“.

Prišli pa ste sèm-le na delo, ki ima koristiti vnukom, národu, naši lepi domovini in posredno državi, koje skrajni, a ne naj slabši del je ona.

Dosedanje delovanje učiteljev pa mi daje poroštvo, da ne bodo poslušali tudi odslej krivih prerokov, ki jih skušajo odvrniti od krščanskega duha, da vi, dragi poslanci, izpolnite zaupanje deželnega šolskega svéta, ki vas je sèm-le poklical, in vaših kolegov, ki so vas sèm-le poslali.

V tem prepričanji vam kličem:

Dobro mi došli, dragi sodelalci na polji národnega šolstva, ter želim drugi deželni učiteljski konferenciji naj boljši uspeh“.

Druga seja dež. uč. konferencije je bila 25. sept. pr. l. ob 6. uri zvečer. Gosp. predsednik dež. nadzornik vitez Klodič naznani, da mu zarad žalostnega dogodka v družini ni mogoče na dalje predsedovati, ter izroči predsedništvo c. k. okrajnemu šolskemu nadzorniku g. Francu Vodopivec-u. Konferencija, izrazivši dež. nadzorniku svoje sočutje, ustanovi se ter izvzoli si za zapisnikarja g. Jacobi-a, mestne deške šole učitelja, in pa učitelja Št. Andrežkega, g. Bajt-a. — Po nekaterih občnih opazkah o učnih načrtih so se volili trije odseki, in sicer v I. so bili izvoljeni gg. Vodopivec, Črnic, Jug, Tončič in Bajt; v II. gg. Pich, Pizzul, Vinci, Falconer in Hrovatin; v III. gg. Culot, Ipavec, Jacobi, Dominko in Krajnik. Prvi odsek je imel pregledati učne načrte za eno- in dvorazrednice; drugi za tri- in štirirazrednice; tretji za petero- in večrazrednice. S tem je bila seja ob 8 $\frac{3}{4}$ u. končana.

V 26. in 27. dan sept. so delali odseki vsak posebej; 28. sept. pa je bilo skupno posvetovanje in primerjanje odsekovskih sklepov.

Tretja seja je bila v 29. dan sept. ob 9. uri dopoludne. V njej so se razpravljala občna načela in omenjali nagibi pa razlogi, na katere se je opiralo delovanje posamnih odsekov. Gosp. Bajt je poročal precej obširno in stavil te-le predloge: 1. V nobeni šoli naj ne bode določenih več ko 26 ur za istega otroka; 2. med dopoludanskim in popoldanskim naukom naj se določite naj manj 2 uri počitka; 3. za eno- in dvorazrednice naj se osnujejo posebna berila, katerim je dodati izglednih vaj o jeziku in spisji za posrednji uk. Prvemu teh predlogov je pritrčila konferencija z 11 proti 3 glasom; drugemu in tretjemu pa enoglasno. — Potem so se ustanovili urniki, in sicer po večem po nasvetu dotičnega odseka. Konferencija je skrčila urnike posebno z ozirom na to, da je bilo mogoče prihraniti čas za nadaljevalne tečaje, pa tudi iz pedagogičnih ozirov. Glavne spremembe so v tem, da a) ročna dela odpadejo v I. šolskem letu; b) da so se skrčile sebosno ure odločene realijem, rokotvornim predmetom in telovadbi v eno- in dvorazrednicah in tudi v jezikonauku; c) da se je v učnih načrtih za one šole (3- in večrazredne), v katerih se uči še drugi jezik, postavil ta le v 3. šolsko leto, v poslednjih šolskih letih pa temu predmetu določila po ena ura v načrtu za 3razrednice. — Nadaljevalnim tečajem se je določilo število učnih ur na teden takó-le: Pri enorazrednicah po 4 ure skozi vse leto, oziroma, po 6 ur po zimi in 2 uri po leti. Pri dvo- do 4razrednicah po 6 ur vse leto. Pri 5- in večrazrednicah po 7 ur na teden.

Pri enorazrednicah v nadaljevalnih tečajih naj se učé dečki z deklicami skupno s tem razločkom, da, med tem, ko se učé dečki kmetijstva, naj učiteljica ročnih del vadi deklice v ročnih delih. Pri dvorazrednicah naj se učé dečki ločeni od deklic, kjer je to mogoče; če ne, pa kakor pri enorazrednicah. Pri tri- in večrazrednicah naj se uči mladina po spolu ločena. G. nadzornik Pich je trdil, da se je v nadaljevalnih tečajih dobrega uspeha nadejati le o zimskem času, ter nasvetoval, da naj bi se določeno število ur učilo samo po zimi. Ta predlog je našel podporo, takó da je bilo za-nj in proti njemu enako število glasov, ko se je določeval načrt za 3razrednico; razsoditi je moral prvosednik. — Tudi učne načrte je konferencija skrčila, sebosno se je v prvih letih odvzelo nekaj tvarine računstvu, toda se je prinesla v poslednja leta, oziroma v nadaljevalne tečaje. — V načrtih za vsakdanje šole se je vzelo tudi jeziku nekaj in preložilo v načrte za nadaljevalne tečaje, in to sebosno v eno- in dvorazrednicah. Tvarina v realijah se je spravila v soglasje z državno postavo z 2. maja 1883. l. — Dovršivši svojo nalogo, izrazila je konferencija te-le želje: 1. Naj bi se za sestavljanje, oziroma, pregledovanja šolskih bukev določila darila, ter to razglasilo, da bi se vsak učitelj mogel udeležiti dela. — 2. Naj bi se za večrazredne šole osnavala „zgodovina“ v italijanskem jeziku. — 3. Naj bi se ljudskim učiteljem službeni čas znižal na 35 let, pa vštevvala pokojnina po službenih letih, a

ne po osminkah. — 4. Naj se naprosi preslavni deželni šolski svèt, da bi blagovoljno branil učiteljem njihove pravice. — To je kratek posnetek delovanja dež. učit. konferencije, ki je trajala 29. sept. t. l. od 9. — 12. ure, pa od 3 — 9³/₄ zvečer ter bila primerno sklenjena.

Povedali smo užé pred, da za tisti dan, ko se je imela pričeti deželna učiteljska konferencija (25. sept. t. l.), bila je razstava užé dovršena in razsodne sodnije odseki bili ustanovljeni ter da so se bili tudi svojega opravila užé lotili. Ogledovali so vsak, na videz še takó neznamenit predmet vestno in natančno — bodi si vkupno, ali v pododseke razdeljeni. Kar so posamni odsekovski udje na katerem predmetu izvrstnega zapazili, ali, če se jim je zdelo na učiteljskih izdelkih kar si bode pedagogično važno, dali so to v odsekovni seji na pretresovanje; včasih je odsek razstavce same zastran kake reči poprašal. Presojevaje učenška dela, imeli so dotični odseki v učnih načrtih določeni smoter pred očmi. V obče so razni odseki izrekli, da so naše ljudske šole v preteklem desetletji v ročnih delih dokaj napredovale, da je vaja v rokotvorih bila smotru in učnemu načrtu primerna; da se je pisanje učenško zboljšalo. Iz razstavljenih risarij in ženskih ročnih del se je podalo, da se sistematično-vkupno uče. Pri poslednjih bilo je estetično-omikovalno združeno s koristnim in potrebnim. Vse vkup torej kaže ne le, da se učiteljsko osebje zapovedanih učnih načrtov drži, temuč tudi da, zná mladino za njen poklic pripravljati. — Ko je bilo v odsekih vse dobro potreseno in temeljito razpravljeno, določili so se gledé tistih reči, ki so bile priznanja vredne, nasveti, ki jih je imel potem dotičnega odseka poročevalec vsej „jury-i“ predložiti. V svoji III. seji (dné 26. sept.) je „jury-a“ enoglasno sklenila, da se izdajo — učiteljem v spodbudbo in vodilo, občinstvu pa na znanje — diplom i, in sicer dvojni: za dela učiteljev in učencev z izrazom „posebno priznanje“ ali „priznanje“, za učila pa z izrazom, jury-a „posebno priporočá“ ali „priporočá“. Dné 14. oktobra t. l. so se v občni seji razstavne sodnije brala poročila z nasveti raznih odsekov. Ti nasveti so se „in pleno“ presojali in sploh edinoglasno odobrili. Tehnično izvršitev diplomov je „jury“ izročila gg. nadz. Vodopivcu in prof. Motzu; predsedništvo pa imá nalogo, diplome dotičnim razstavcem izročiti.

(Dalje prih.)

D o p i s i.

S Štajerskega. Čudne so razmere na Dolenjega Štajerja šolskem polji. Nekaj o njih sem užé spregovoril zadnjič v svojem dopisu, a menda Vam ni godilo vse, kajti dosti ste izročili požrešnemu — košu. Danes Vam zopet pošiljam nekaj malega o našem šolstvu. A govoril o njem ne bi sam, ampak navajal bi rad besede drugega, ki so našle milost pred strogo cenzuro Dunajskih državnih pravdnikov.*)

Na Dunaji izhajajoč, nam Slovanom prijazen tednik »Parlamentär« ima dostikrat s slovenj. Štajerja prav korenite dopise, ki živo opisujó politično stanje v štajerskih Slovencih za vlade Taaffejeve. Tudi list št. 9. z dné 2. marcija t. l. ima dopis iz Maribora, ki nam kaže pravo ilustracijo vladajoče »ravnopravnosti« na učiteljski Mariborskem. Izvrstno — vzlasti z ozirom na sp. Štajersko in Koroško je osvetlil naše šolske razmere v krepkem govoru ob priliki generalne debate v državnem budgetu v 28. dan febr. t. l. naš državni poslanec in prvoboritelj, g. Božidar Raič. Njegov govor objavili so odličnejši slovenski časopisi, zato se tu ž njim ne bodem bavil.

Za spis »Slomšek kot pedagog« — kateremu je Ptujsko učit. društvo razpisalo nagrado — užé je postavljena »jury«. Poslane spise presojevali bodo gg.: prof. F. Hubad in Hauptmann v Gradci, prof. Pajek v Mariboru in Vojniški učitelj Brezovnik.

»Popotnika« 3. številka ima to-le vsebino: O goji novorojenca. (Mal donesek k telesej vzgoji.) A. Gradišnik. — Leopold Volkmer, veseli pevec Slovenskih gor. —

*) Ne bodite nevoljni, da tega nemškega sestavka nismo v list vzprejeli.

Dr. Jožef Pajek. — Ritmične in ritmično-metodične vaje v zvezi sè poučevanjem pesmi po posluhu. (Praktičen poskus, prosto sestavljen po Weinwurm-ovem navodu.) H. Podkrajsek. — Književna poročila. — Národno blago. XXXIX. Pravljičice iz Slovensgraškega okraja. Zapisal Fr. V. — Dopisi. — Novice in razne stvari. — Listnica. — Natečaj. — 4. štev. pa obseza: »Tiefer gehängt und fest genagelt«. — Drago zeljice. Praktična obravnava berila štev. 18. v II. Berilu. Josip Lasbahar. — Kakó je drevesa snažiti. Spisal Fr. Praprotnik. — Književna poročila. — Dopisi. — Novice in razne stvari. — Spremembe pri učiteljstvu. — Ponudba. — Natečaji. — Objava. *Slamoštev.*

S Krasa. Ker sporočate užé sami po izišli knjižici ob učnej razstavi v Gorici, bilo bi obljubljeno moje sporočilo odveč. Torej raji kaj družega! — Deželnega šolskega nadzornika, g. viteza Klodiča je zadela užé zopet nesreča; umrl mu je v 1. dan t. m. svak Josip Pagliaruzzi, doktorand prava, baje jedva v 26. letu živjenja. Pokojnik je bil silno nadarjen, učiteljem prijazen mladenič. Kot pesnik zavzima eno prvih mest mej zdanjimi slovenskimi poeti. Pisal je s podpisom »Krilán« mnogo v Dunajski in Ljubljanski »Zvon«; časih se je podpisaval tudi s popolnim imenom. Ranjki Krilán ostavlja 3 sestre, izmej kojih je ena učiteljica v Gorici. Ker je imel toliko dušnih prednostij in ga je Bog obdaril bil tudi s posvetnim premoženjem, lahko bi bil še mnogo koristil svoje domovini. A je užé tako: »Kogar imá Bog rad, umrje mlad«. Blag mu spomin! »Imenik« kranjskih učiteljev« zanimal me je jako. Tudi na Primorskem bi bilo enacega treba. Torej: na noge, kdor je poklican v to! — Na dvorazrednico v Lokev je imenovana gospdč. Ljuboslava Čivk, katera je prej službovala v Bolci. Na zdar!
G.

Iz Šmarije na Dolenjskem. Nepozabljiv nam bode vsem, posebno pa šolski mladini, 26. dan februarija t. l., ker nas je s svojim obiskom počastil visokorodni baron gosp. Andrej Winkler, c. kr. deželni predsednik. Ker nam je bilo kratek čas popred naznanjeno, da se misli gospod predsednik vračajoč se iz Račine popoludne pri nas nekoliko pomuditi ter si cerkev in šolo ogledati, pričakovali smo ga s šolsko mladino in požarno brambo na Šmariji. Kmalu po tretji uri popoldne pripelje se gospod baron z gospodom okrajnim glavarjem ter stopi raz voz, gre k častiti duhovščini in učiteljema, kateri so stali poleg lepe šolske zastave. Pozdravi ga gosp. dekan Drobnič ter predstavi vse poleg njega stoječe gospode. Gospod baron je, se za pozdrav zahvalivši, ogledal šolsko in tudi požarne brambe zastavi ter gre potem v cerkev. Iz cerkve prišelši, stopi v šolo, kjer je učence in učenke sam izpraševal, nekaj pa tudi po učiteljih izpraševati dal. Mudil se je v obeh razredih blizo 2 uri ter je bil prav zadovoljen. Ko se je pa mislil posloviti, stopi učenka iz klopi ter ga s kratkim govorom počasti, se mu za to čast zahvali, in sklene govor s trikratnim živioklici, na kar se je zapela cesarska pesen. Visoki obiskovalec se srčno zahvali za lepi vzprejem učiteljem ter jim priporoča še dalje v tem smislu mladino poučevati; učencem pa priporoča tudi na dalje marljivem biti, učitelje ubogati in pridno v šolo hoditi. — Žal, da je čas le prehitro pretekkel, da se je moral prijazni gospod baron ločiti od šolske mladine, katera je neustrašeno vsem njegovim vprašanjem odgovarjala. — Prišelši iz šole gre gosp. baron nekoliko časa k gospodu dekanu, od tam se vrnivši usedel se je na voz ter se odpeljal mej živioklici. Opomniti mi je še, da je s šolskega poslojpa visela cesarska zastava, tudi iz zvonika in z več hiš so vihrale cesarske in národne zastave. — K sklepu pa vskliknem: Bog nam ohrani še mnoga leta našega ljubega deželnega predsednika gospoda barona Winkler-ja!

Iz Dolenjega Logatca. (Zahvala.) Gospod Adolf Mulley, c. k. poštar, predsednik krajnega šolskega sveta in tukajšnji župan, daroval je naši šoli zemljevid Evrope in za šolski vrt 150 glđ. — Gospod Tomaž Tollazzi, posestnik in trgovec na Čevcih, kupil je orodje in vso drugo pripravo za šolski vrt; slavni odbor »Národne Šole« pa je za mali znesek poslal mnogo šolskega blaga ubogi mladini te šole. Vsem tem dobrotnikom se najuljudnejše zahvaljuje vodstvo dvorazredne ljudske šole v Dolenjem Logatcu v 1. dan marcija 1885. l.

A. Ribnikar,
nadučitelj.

Iz Ljubljane. Preizkušnje učiteljske sposobnosti za splošne ljudske in meščanske šole bodo v Ljubljani pri izpraševalni komisiji v 13. dan aprila t. l. in naslednje dneve. Kandidati in kandidatnje, ki hočejo priti k tej preizkušnji, naj v smislu ministerskega ukaza z dné 8. jan. 1883. l., št. 10618. (k izvrš. post. z 2. maja 1883. l.) svoje prošnje pošiljajo pótom svojega šolskega voditeljstva dotičnemu c. k. okrajnemu šolskemu svétu o pravem času tako, da jih bodo potem okrajna šolska oblastva mogla vsaj do 1. aprila t. l. izročiti izpraševalni komisiji. Kandidatje in kandidatnje bode izpraševalna komisija potem s posebnimi odloki k preizkušnji poklicala.

— »Laibacher Schulzeitung« nas užé v drugo strastno napada v svoji znani »miro-
ljubnosti« zaradi »Imenika«, kar je sicer najboljši dokaz, da ji je to nepričakovano delce »Slov.
učit. društva« tako nepovoljno, da bođe, če je kmalu kdo ne umiri in ne utolaži, zelene jeze
póčila. Toda za zdaj moremo le do tega, da ji povemo, da bi morali prav prav dolga ušesa
imeti, ako bi si hoteli njene namene in nakáne, ki jih ima sama za ušesi, po njenem osvétu
zapisati »fein stille hinter die Ohren«. — Vender ji na to, kar jo najbolj bođe, radi odgovorimo,
ker se nam dozdeva, da nas hoče »denuncirati«, sicer nikakor ne njej na ljubo, temveč da naši
učitelji izvedó, kako ona v svoji resnicoljubnosti kritikuje, in to je na vprašanje: »Sind die im
Schematismus vorkommenden Angaben über die Persönlichkeiten des hohen k. k. Unterrichts-
ministeriums durchaus richtig, und sollten Lehrer darüber nicht Klarheit besitzen?« — Ko so
bile namreč prve pole »Imenika« užé donatistene, bile so vse te date »durchaus richtig«; a mej
tem časom dobila sta c. k. min. svetov. Alojzi vitez pl. Hermann naslov in značaj gla-
varja v odseku in c. k. nam. svetov. Karol German naslov in značaj minist. svetov-
valca, »Verordnungsblatt« naznanil v 15. dan jan. t. l., ko je bil »Imenik« užé gotov
(glej naslovni list »Imenika« na drugi str.). To je tedaj vse, kar se nam za toliko pregreho
óčita. Kar se pa tiče príimka »der k. k. Übungsschullehrerin Frau Supantschitsch«, glej Sche-
matismus J. E. Dassenbacher-jev 1884. l. (nach amtlichen Quellen), na str. 78., kjer se bere:
»Suklje Julie, verehlichte Supančič«. Drugo, kar se nam dalje óčita, dozdeva se
nam komaj »orehove lupine« vredno, in torej tudi v svojem »gegen die Feinde der Neuschule so
lahmen Schulblatt-e« za zdaj nimamo prostora. Omenjamo le še to, da naj si naša »prijateljica«
nikakor ne domišljuje, da nam je kedáj na misel prišlo, da smo ji naš »Imenik« v recenzijo
poslali, a da smo to storili le iz gole kolegijalite, in da nas njeni »omikani izrazi« (»nach
langen Wehen«, »Unverfahrenheit«, »in den Faschingstagen ausgeflogen«, »mit Lob überschütten«
itd.) še mnogo manj brigajo nego lanski sneg, kar naj si tudi ona dobro za ušesa zapiše in si
zapomni »zu welchen Verwirrungen eine derartige Passion noch führen kann«.

— Popularno-znanstvena predavanja na korist »Národní Šoli«, društva v pod-
poro slovenskemu ljudskemu šolstvu. I. V 19. dan marca t. l. Dr. vit. Bleiweis-Trsteniški:
»Kaj se imenuje bolezen uma?« — II. V 22. dan marca. Prof. Andr. Senekovič: »O elek-
trični razsvetljavi« (z različnimi poskusi). — III. V 25. dan marca. Dr. Janko Babnik:
»O slovanskej ženi«. I. in III. predavanje se bođe vršilo v Čitalnični dvorani, II. v fizikalni
dvorani c. k. višje realke, 2. nadstropje na desno. Začetek vselej točno ob 11. uri dopoldne.
Vstopnina: Za jedno osobo vsa tri predavanja 1 gld. — Za jedno osobo 1 predavanje 50 kr.
— Za rodbino štirih osob 2 gld. — Za dijake vsa 3 predavanja 60 kr. Vstopnice se dobivajo
v čitalnični trafiki, v špitalskih ulicah v trafiki, in na dan predavanja pred vstopom.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. C. k. deželni šolski svét imenoval je dozdanjega provizoričnega učitelja v
Postojini gosp. Ivana Okorna definitivnim učiteljem na jednorazrednici v Preddvoru, provi-
zoričnega učitelja gosp. Antona Skalo v Vrbovem definitivnim učiteljem na isti jednoraz-
rednici, provizoričnega učitelja gosp. Štefana Jelenca v Trnji definitivnim učiteljem v istem
kraji in provizorično učiteljico v Postojini gospico Marijo Steiner definitivno učiteljico
na štirirazrednici v Postojini.

„Politična in kulturna zgodovina štajerskih Slovencev“

cena 1 gold. 20 kr.

dobiva se pri pisatelji I. Lapajni v Krškem, pri knjigovezu Fr. Dež-
manu, v „Katoliški bukvarni“ in pri J. Giontini-ju v Ljubljani ter
pri J. Leonu v Mariboru.

Listnica upravníštva: Gosp. J. R. v K.: Hvaležno vzprejeli 3 gld. in vknjžili za 1884. l.
Zdaj na dolgu je le še naročnina za tekoče leto.